

החם
טז
עד

עוד ראיתי נקלח האופן שם, שכח בעד אחד גוונא להנחנע מחור
שנפיה ואינו יכול לישנע דמשלט, אם שיך הזמה, וכחז לנו מהסם
דכרז זה, דאפשר כי כתיב ועשיהם לו כאשר זמם דוקא נשני עדים ולא בעד
אחד, ע"ש. ועיין ר"מ פכ"א מעדות ה' ה' זה לשונו, בא עד אחד והעיד
שזינתה אחר קינוי וסמירה ונמלא אוחו העד זומם, משלט כחזנתה, עכ"ל,
מבואר להדיא דגם בעד אחד שיך דין הזמה, ובמחכ"ח נעלם ממנו דברי הר"מ
הנ"ל.

החם
טז
עד

וגם נאשה ועבד דלינים בגדר עדות כלל, אפשר אע"פ שנאמנים לעדות אשה
ולטומאה, מ"מ אין בהם דין הזמה, דפרשה של הזמה מיירי בנאשים,
ופמדו שני הנאשים וגו' [דברים י"ט, י"ז], דמכאן ליפין בשבועות ל' ע"א
לעדות נשים פסולה, אם כן אף במקום שנאמנות לא שיך הזמה, וקרוכים דג"כ
נאמנים, כיון דגם בגדר עדות לרחוקים, שיך דין הזמה כיון דנאמנים כאו"י,
אבל נשים שאינם בגדר עדות כמו שכחננו למעלה [באזה הקודמת], אע"פ
שנאמנות, מ"מ לא שיך הזמה, ומ"מ ל"ש ואין לי כעת ראיה כדורה לדבר והי"ט.

1

2

ואם נאמר דלא שיך דין הזמה, הוא הדין על ידי זיוף, כגון שהו עדים
כשרים מעידים על מימת הנעל או על טומאה, וגם כן אשה העידה
בזיוף, והזמו שניהם והאשה לא החמה, יש לעדים דין זוממין, ולא שיך לומר
אין עדים זוממין עד שזוממו כולם, כי אלו אינן בגדר עדות כלל, עיין מכוח ה'ה'
ע"ב] ור"מ פ"ב מעדות [ה"ג].

החם
קרוכים
ופסולים

וכבר רמזנו למעלה [אות ג' ד',] דיש לומר דאם קבלו עליהם דיני
ממונות עדים פסולים או קרוכים, אף דכשרים במקום אחר, מ"מ
כיון דלוח פסולים מן החורה, רק כשרים מממת קבלה דמחייב עלמו ממון, אין
לעדים דין זוממין, ואף שהזמו אין לרכיב לשלם, דלא ככחה הפורה ככהאי
גוונא דין הזמה, אלא במקום שנאמנים מן החורה, כזה יש להספק אף בנשים
לפי עדות אשה וטומאה אם יש דין הזמה, אבל במקום שפסולים ורק מממת
קבלה כשרים נראה דלין שיך הזמה, וכמה אין לי ראיה לזה ובכחי רק לעורר.
[ו] ועיין פנהדרין כ"ז ע"א ובר"מ פ"י מעדות ובעוד ובר"מ פ"י ל"ד, דיש
פסולים לעדות מממת עבירה בשני דברים, אחד, דאם סובר עבירה
יש בה מלקוח, אף דלא החרו בו, פסול לכל עדות שבחורה, והטעם דהו"ל
רשע, שנאמר [דברים כ"ה, כ'] והיה אם בן הכות הרשע, ורשע פסול לעדות
שנאמר [שמות כ"ג, א'] אל תשם וגו', ומכל שכן חייב מימת דג"כ נקרא רשע
שנאמר [במדבר ל"ה, ל"א] אשר הוא רשע למות, ופסול אף דעבר עבירות אלו
בלא סימוד ממון, וגם בעבירה קלה כגון מלקוח, מ"מ פסול אפילו לעדות
נפשיות, אע"פ דקשוד לדבר הקל אינו חשוד לדבר חמור, מ"מ כן גור הכתוב
דרשע פסול לעדות, ובאמת רבא שם סובר דכשר, והלכתא כב"י. יש רשע
שפסול דהו"ל רשע דחמם, וכזה אף רבא מודה, כגון הגולנים וכדומה דעוברים
עבירות בשביל ממון, ועל זה כתיב [דברים י"ט, ט"ז] כי יקום עד חמם, ועל
רשע דחמם הטעם דחיישין דבשביל ממון יעד שקר, ע"ש ברש"י [ד"ה ומלוי
ריבת]. ונמוקי יוסף פנהדרין שם [ד"ה שבועה שוא], כחז דמקום דלין לר"ך
עדות, כגון נעדות אשה וכדומה דלף אשה ועבד נאמנים, אף אם הוא רשע בעל
עבירה נאמן לעדות זו, דהוא לא נחשד לשקר רק גזירת הכתוב דרשע פסול
לעדות, א"כ במקום דלין לר"ך עדים כשרים גם הוא כשר. אבל רשע דחמם כגון
גזלן, פסול, דחשוד להעיד שקר בשביל ממון, על כן גזלן דאורייתא פסול לעדות
אשה. עיין אבה"ע ס"י י"ז ס"ג וזית שמואל פק"ב, ולא הביא דברי הנמוקי
יוסף, ואין כאן מקומו.

3

4

בסלקא דעתך דסובר כרבי יוסי דעד זומם לממון כשר לעדות נפשות, כיון דאינו
עד פסול, ומ"מ לעדות ממון פסול דעכ"פ הו"ל חשוד לדבר זה, ע"ש ט' ע"ב
מוד"ה לרזנו, והחשוד אינו מעיד והוא חשוד להעיד שקר, ומ"מ כשר לדיני
נפשות כיון שהוא חמור וחשוד לקל אינו חשוד לממון, עיין יו"ד ס"י קריט
[פ"ה]. ועוד רבי יוסי עלמו דסובר דעד זומם לדיני ממונות כשר לדיני נפשות,
וכי יחלוק ולא יסבור דיש רשעים שפסולים מדאורייתא לכל עדות, הו"ל מעדים
זוממין, כגון גזל וגזלן דלא חשדי על עדות שקר, ובאמת מבואר להדיא בחורה
דרשע פסול לעדות, רק א"כ סובר דרשע נקרא כעובר איזו עבירה, ורבא סובר
כתיב כי יקום עד חמם, דוקא רשע דחמם, אבל עכ"פ יש מין רשע דפסול
לעדות, והיאך סובר רבי יוסי דעד זומם כשר. וגם לקמן [שם בפנהדרין] מבואר
בפירוש דכרייתא דאל שחט רשע עד זכו' הגולנין וכו', אחי"כ כרבי יוסי, א"כ
סובר דרשע דחמם כגון גזלן פסול לעדות אף שאינו חשוד לאותה עדות, ועל
כרחק לר"ך לומר מאי דמכשיר עד זומם לעדות נפשות דסובר דעד זומם לא הו"
רשע דחמם, א"כ כשר לכל, רק לעדות ממון פסול שחשוד לזה, אבל לחמור לדיני
חשוד כשר כי אינו רשע האילול ולא הו"ל רשע דחמם. וגם אחר זה אמרינן, דרבא
סובר אפילו כרבי מאיר, והא דפסול עד זומם לכל העדויות הייט משום דרשע
לשמים ורע לבדויות, אם כן מבואר ג"כ דאינו רשע דחמם, דרשע דחמם אף
שהוא רע לשמים לחוד מודה רבא דפסול, כדאמר לעיל דמורא אוכל נבלות
למאנאן הו"ל רשע דחמם ופסול, אף שהוא רע לשמים לחוד.

דבר, מסוגיא זו מוכח דעד זומם אינו רשע דחמם, והו"ל ליה כמו עובר
עבירה ואכל נבילה להכעיס דלין לו הנחת ממון, הכי נמי העיד שקר
בלא הנחת ממון, אם לא נחבדו שלקח ממון, הו"ל רשע פסול ולא רשע
דחמם. ואפילו למאי דקאמר הש"ס דרבא סבירא ליה ג"כ כרבי מאיר דעד זומם
פסול לכל העדויות מממת דרע לשמים ורע לבדויות, מ"מ אינו רשע דחמם, רק
רבא סבירא ליה דכנהאי גוונא פסלה החורה רשע אם רע לשמים ולבדויות,
ומודה לאחי"כ. ובפרט למאי דקיימא לן כאחי"כ דרשע פסול ג"כ פסול לכל
העדויות, ואחיא כפשטא דהלכה כרבי מאיר, דאחי"כ סובר כרבי מאיר, א"כ עד
זומם פסול לכל העדויות מממת דהו"ל רשע, ורשע אף אם אינו רשע דחמם פסול
לעדות.

ועיין שם בסוף הסוגיא שמתה מאד, גבי בר תמא וכו', מאי דעתך כרבי
מאיר וכו', הא רבי יוסי וכו'. ובאמת רבי יוסי סובר דוקא בעד זומם,
אבל ברשע דחמם מודה, כי הנרייתא דגולנין ומלוי כרייתא אמאן תרמייה וכו',
על כרחק מבואר שם כרבי יוסי, א"כ גם רבי יוסי פסול רשע דחמם, ושם היה
מעשה דאפקידו על העד שהוא גנב, א"כ פסול לכולי עמלא, ע"ש שמתה מאד,
וגם סוף הסוגיא ל"ע ואין כאן מקומו, אבל זה כדור דעד זומם לא הו"ל רשע
דחמם רק רשע פסול.

ומכל מקום לפי פסק הלכה, עד זומם פסול לכל עדויות שבחורה מממת
דהו"ל רשע, ואף לרבא דרשע דחמם נעיק, מ"מ עד זומם אפשר
דפסול, כיון דרע לשמים ולבדויות מודה דכנהאי גוונא הו"ל רשע דפסול לעדות.
א"כ יש לומר, דלפי דברי הנמוקי יוסף ה"ל, דדוקא רשע דחמם פסול לעדות
אשה, אבל רשע פסול, כיון דאינו חשוד לשקר רק מגזירת הכתוב דרשע פסול
להעיד, א"כ במקום שאין לר"ך עדות כגון נעדות אשה ועד טומאה ונעגלה
ערופה דכשרים כל הפסולים [כדלעיל אות ד'], גם רשע כשר. אם כן עדים
זוממין נראה לפנ"ד דכשרים לעדויות הללו, כי לא הו"ל רשע דחמם כאשר
ביארנו, ולא נעשה רשע כי לא היה לו סימוד ממון. אך באמת נהי דלין לר"ך
עדות, מ"מ עכ"פ הו"ל חשודים לאותו דבר, דכשלמא עובר עבירה כגון אוכל
נבלות להכעיס כשר לעדות אשה, כי אינו חשוד לאותו דבר, ומלך גזירת הכתוב
אינו פסול דלין לר"ך עדות, אבל אם חשוד להעיד שקר, א"כ חשוד לאותו דבר.
אך נפק"מ אם הוא עד זומם כחמון, נהי דחשוד להעיד כחמון דקל, אבל כמימת
הנעל דחמור להעיד אשת איש לא נחשד, וקיימא לן דחשוד על הקל לא נחשד על
החמור, כמבואר כאן בסוגיא ר"ד ס"י ק"ט ס"ה, או בניזום בעדות טומאה
דחפסיד רק ממון, או אפילו נעדות עגלה ערופה דהו"ל דבר קל, א"כ לא נחשד
לחמור, וכשר לעדות אשה כי לא נחשד לחמור, וגזירת הכתוב אין כאן כי אין
לר"ך עדות, ורשע דחמם נמי לא הו"ל חשוד לאותו משום שחשוד, כאשר
ביארנו בעוב"י דעד זומם לא הו"ל רשע דחמם.

דו"ק מזה דעד זומם לא הו"ל רשע דחמם, אך הו"ל רשע פסול, וא"כ לפי
מה דקיימא לן כאחי"כ א"כ פסול לכל עדות שבחורה, אף שהחם
דיני ממונות מ"מ פסול לדיני נפשות דהו"ל רשע, אך לעדות אשה וטומאה

י) עיין ר"מ פ"י מעדות ה"ד.
יא) רע"ב להלן אות ט"ו.
יב) רע"ב להלן אות ח'.

ז) וכן העיר גם להלן מצוה הקב"ד.
ח) עיין למעלה סוף אות הקורבן.
ט) ועיין להלן אות ז'

וכדומה במקום דלא לרך עדות, כשר, אך פסול מטעם השוד לאוחו דבר להעיד שקר. ע"כ נחשד לעדות ממון אינו השוד לעדות אשה, שהיא חסוד מיתה בית דין והשוד לקל אינו השוד לחמור, אך מחמת רשע כשר לעדות אשה וכדומה, דנמקום שאין לרך עדות ואשה כשרה, גם הם כשרים, כיון דאינם פסולים אלא מגזירת הכתוב. ואף לרבה דסובר דאובל נבלות להכעיס כשר לכל עדות, רק עד וזמם כיון דרע לשמים ולבריות פסול, על כרחך היינו דכנהאי גוונא פסלה התורה רשע, אבל לא מטעם שחשד לשקר, דא"כ רע לשמים לחוד יהיה חשוד לשקר בדבר שטוב לשמים לחוד, ובחמת לרבה אובל נבלות כשר לחבל וכדומה כיון דהו חמור, א"כ ברע לשמים ולבריות ג"כ אינו חשוד בדבר החמור, כגון החוס בדניי מתנות, לדניי נפשות, אך הטעם דכנהאי גוונא מודה רבא דרשע מה פסלה החורה מטעם אל חשד רשע וכו', אבל נמקום דאין לרך עדות כגון בעדות אשה, אינו פסול רק מטעם השוד, א"כ חשוד לקל לא הו חשוד לחמור, ועד וזמם נממון אינו פסול לעדות אשה דהו חסוד אשה אשה.

לפסול אשה לעדות ולשנועה, כמו אם האיש, אך אם שני עדים הכחישו את האשה, והיא נעשית חשודה לעדות אחרת כו', וזה פשוט. וכן אפילו בעדות זו שנאות נשים לפסלה בגולנות או בגניבה, דאשה כו פסולה לעדות אשה, כמו איש שהוא גזלן דאורייתא דפסול לעדות אשה, מ"מ אינה נפסלת רק על פי אנשים כשרים להעיד, כי אין נעשה חשוד אם לא על פי עדים כשרים בן איש ובין אשה, וכשרה אפילו לעדות זו, ורק אם כזו שני נשים והכחישו בגוף הדבר, כגון שאומרות לא מת הן נאמנות, ומ"מ אינן נאמנות לפסלה, והו כעין הנמה שלא נפטיהם או הכחשה, דהם אינם פסולין ומ"מ העדות בטלה. הכל נמה, אבל אינה נפסלת לעדות ולשנועה רק על פי שנים כשרים, וזה פשוט ואין צורך להאריך.

י"ד מזה נראה, דאם אשה העידה על מיתה הנבל, וכזו שני נשים ואמרו עמנו היית, נהי דהאשה חסודה להנשא כי השמים נאמנות, מ"מ אינה נפסלת כלל, כי לענין לפסול גוסה היא כחיש, ואינה נפסלת אם לא על פי שנים כשרים, ולענין דהדברים פשוטים וברורים, אך אפשר לומר דהאשה מותרת להנשא ג"כ, דדוקא אם הכחישו בגוף הדבר הן נאמנות יותר, דאולינן כפסולים במר רוב דעות, אבל כאלן דאין מחמישות בגוף הדבר רק הימורה, והזמה היא על גופן של עדים שאמרו שקר, כמו שאמרו שחללו שנים נאמנים, עיין טור חו"מ פ"י ל"ח [אות ו'], א"כ אין נשים נאמנות לומר על אשה אחיה פסול, כמו על איש, רק בגוף הדברים אם מחמישות נאמנות, ולא לומר על גוף העדים, אף שהן נשים, מ"מ להעיד עליהן לריבים שני עדים כשרים, כמו שאם אמרו שחללו שנה אין נאמנים כי אם כשרים, הכי נמי כל היכא שמעידים על גוף אשה שזה דינה לאיש, כן נראה לענין ומ"מ ג"כ נזהר, וכן בני סוטה אפילו שני נשים מחמישות אומה שלא ראתה כגון עמנו היית, אינן נאמנות, ולרך עיין רמב"ן [ז] וצ"ע ר"מ פ"י מעדות ה"ד שכתב, ועוד יש רשעים וכו', נחמם פסולין וכו' כגון הגנבים והחמטנים אע"פ שהחזירו וכו', וכן עד וזמם אע"פ שהחם בעדות ממון וזילס וכו', ומדלא כלל כהדי דלעיל לכחוד כגון הגולנים ועדים וזממים פסולים שנאמר כי יקום עד חמם, נראה ג"כ דעד וזמם אינו עד חמם [וכדלעיל אות ו'], וכחוד כאלן לרבותא, אע"פ דשילס מ"מ פסול, ועי"ש בנפס משנה, והנראה לענין כחמתי, והנה להאריך כאלן בדניי עדות וזממין לרך חיבור גדול מיוחד, וכאלן בחמי רק לעורר, ואי"ה כפרשת משפטים [מלאה ע"ה] אעורר עוד בקלמ דברים השי"ת יגמור עליי.

[ט] והנה בלאו הוה נמקום דאיכא עונם מיתה או מלקות דרזו לחייב את הנידון בלאו עונם, הייבם העדים אותם העונם אפילו בלא המראה, כמבואר בנחמיות ל"ג ע"א, דמי איכא מריד דאינו ענו קטיל בלא המראה ואינהו בעו המראה. ואפילו בעדות זו דנראה וכן חלוה ללא מחאה זמם איחרי ומייבם מלקות, מ"מ לא בעי המחאה דלמר קרא [ויקרא כ"ד, ל"ב] משפט אחד, כן הוא שם בש"ס. ובכ"מ פ"כ מעדות ה"ד כתב, ואין לעדים וזממין שגה לפי שאין בה מעשה לפיכך אין לריבים המראה, עי"ש והוא דלא כסוגיא, ועי"ש ברא"ד וכפך משנה ולמם משנה, והאריכו האחרונים ואין כאלן מקומו.

[י] והנה במה שכתבנו לעיל [אות ה'], דבגן גרושה וכן חלוה דלוקין העדים הוא דוקא לאחר גמר דין, כעת לא מלאחי רביה כדריה, דאפשר מקרא דהצדיקו ילפינן מלקות כנהאי גוונא הוא אפילו קודם גמר דין, דדוקא העונם דכאשר זמם ילפינן [במכות ה' ע"ב] מן נפש כנפש [דברים י"ט, כ"א], דאינו חייב עד גמר דין, אבל מלקות שאינו מכאשר זמם אפשר [משפטים] נצית דין לוקין אף קודם גמר דין. והוא הדין אם נהרג הנידון דהווממין אין נעשין דרשנין כאשר זמם ולא כאשר עשה, מ"מ אפשר דמייבם מלקות מתקרא הו דהצדיקו, אף כר"מ פ"כ מעדות ה"ב לא משמע כן, ואין כאלן מקומו.

[יא] והנה מלאו זה והאי עובדים ג"כ נעשה מדבר שקר מרחק [שמות כ"ג, ו'], עיין במס' שנועות ל"א ע"א דחשיב כמה דברים שנכללו נעשה זה, ופשוט דגם זה נכלל אף הר"מ והר"ב המחבר לא מנו עשה זה מכלל העשין, אבל הפמ"ג מנה עשה זה כעשין ק"ו, ולדידה ג"כ בעדות שקר עובר על עשה זה, וזה פשוט.

[יב] והנה אישים מישראל, נשים ועבדים, נמקום שנאמנים אי עובדים בלאו זה כחמנו לעיל [אות ה' ד"ה וגם באשה], ומרש שוטה וקטן לאו בני עדות יניהו ולא בני מצוות יניהו.

ואם מעידים על עבד כעניי ג"כ עובדים על לאו זה אם מעידים שקר, דככלל רעבה הוא, דהוא אחיו במצוות, כמבואר בנבא קמא פרק החובל פ"ח

ועיין טור חו"מ פ"י מ"ו [אות ל'], דאם חמם כשטר עד שלא נעשה גזלן ועתה הוא גזלן, אם ראו השטר קודם שנעשה גזלן, כשר, אך אם ראו לאחר שנעשה גזלן, פסול, דילמא עתה זיף וחמם. אך נחמם כשטר קודם שנעשה חמט ונעשה חמט, אפילו לא ראו אלא לאחר שנעשה חמט, כשר, כיון דאינו חשוד לזיף, ופסול רק מטעם גזירת הכתוב, וכחכ הנ"י בשם רבינו ירוחם [מישרים נחב"ב מ"ו], דהוא הדין עד וזמם דיט כגזלן וכו'. היינו, אף שכתבנו דלא הו רשע דחמם, עכ"פ חשוד לדבר זה הוא דהעיד שקר, על כן כשישין דילמא עתה זיף, ועי"ש שמביא בשם החמ"ש שמתחמקים אם נפסל בשאר עבירות שאין חמם, ולא ידעמי לז הספק, כיון דהוא רק מגזירת הכתוב, הו ליה כמו קורבה דאינו חשוד לזיף, ואין כאלן מקום להאריך, עיין שם בספר אורים ותומים [מומים סקל"ו] ותנין.

ודע לפי מה שכתבנו דעד וזמם לא הו רשע דחמם, אך לדין דקיימא לן כאחי דאין לרך רשע דחמם, אלא אפילו רשע פסול לכל עדות שנחורה, וגם אפילו לרבה מחמת דרע לשמים ולבריות, מ"מ גזירת הכתוב דכנהאי גוונא הו רשע. ולכאורה אמאי הו רשע, הא רשע לא הו אלא א"כ שוכר עבירה שיש בה מלקות, ועד וזמם נממון משלם ואינו לוקה, א"כ אמאי הו רשע. אך בחמת הו אינו, דמעיקר הדין עד וזמם חייב מלקות, ובמקום שלא טבל לקיים דין הזמה חייב מלקות, כגון גבי כן גרושה וכן חלוה וכדומה, אך נמקום שיש השלומין גילתה החורה דישלם ולא לקי דמרתה לא ענדינן, עכ"פ לא ברע מחייבי מלקות דלא אחרו כהו מ"מ הו ליה רשע אף דאין לוקה, הכא נמי הו חייב מלקות רק החשומין פטרו אותו, והו ליה כחייבי מלקות דלא אחרו כהו. ועיין קלמ החושן פ"י ל"ח סק"א, דלרשע לקום כחמיות ל"ד ע"כ דסובר חייבי מלקות שוגגין פטורים מחשומין, אם עשה אחיה היקו כשעה דשטר שקר פטור מחשומין דהו ליה חייבי מלקות, אך כדבר זה לענין כאשר זמם גילתה חורה דחשומין פטורין, ועי"ש, עכ"פ הו ליה חייב מלקות דלא אחרו כו והו רשע, עי"ש, ופשוט.

אם כן נראה, דדוקא אם החוס לאחר גמר דין, דיט לו דין עד וזמם למלקות ולחשומין, הו ליה רשע, אבל כהוה קודם גמר דין דאינו משלם ואינו חייב מלקות ג"כ, א"כ לא הו רשע כלל, אך מ"מ פסול לכל עדות מחמת חשוד לאוחו דבר והשוד לשקר. אבל נפק"מ אם החוס נממון קודם גמר דין דאינו פסול אלא משום השוד, עכ"פ כשר לדניי נפשות, כי חשוד לקל אינו חשוד לחמור ורשע לא הו, רק אם ניחם לאחר גמר דין פסול מטעם גזירת הכתוב, ופסול אפילו לדניי נפשות דהו רשע, אבל בלא זה הו רק חשוד, ואינו חשוד לעדות חמורה ממה שהחוס, כן נראה לענין כנהאי. וגם כן כשר לעדות אשה דהו עדות חמורה. ולשיטת הגמון יוסף הג"ל אף בלאחר גמר דין כשר לעדות אשה כמו שכתבנו, דכיון דרשע כשר לעדות אשה, ופסולו רק מטעם חשוד, והשוד לקל לא הו חשוד לחמור כמו שביארנו לעיל.

[יג] ונראה פשוט, נמקום שהאשה נאמנה והעידה שקר, דפסולה לעדות כו אפילו אי לא שייך הזמה באשה, כמו שכתבנו לעיל [אות ה'] שני עדים כשרים, א"כ ידוע שהעידה שקר, אבל אם הוכחשה ע"י שנים כגון שאמרה מת בעלה ושמי נשים אומרות לא מת, אף שאסורה להנשא דנפסולי עדות אולינן במר רוב דעות, עיין ש"פ [ינמות ק"ו ע"ב] ור"מ [פ"יי מגרושין הכ"ג] ושו"ע אבה"ע פ"י י"ו [ס"מ], מ"מ אין האשה נפסלת על ידי כך לעדות אחרת, כי כמו שאיש אינו נעשה חשוד אם לא על פי שני עדים כשרים, כמן כן האשה אינה נעשית חשודה אם לא על פי שני עדים כשרים, דפסולים אין נאמנים

רמב"ם
ע"י נשים
בעדות
אשה

רשע
דחמם
חמט
בספר

דעד
וזמם
פסול
לדין

עד וזמם
החרימו

5

6

7

נעשה
ומדבר
שקר
תיחם

הפסול

עדות
על עבד
כעניי
וגי

אמר
סופסלה
לעדות
ע"י עדים
פסולים

יג) וע"ע הלחן מצוה תקב"ד

ומסקינן אמאי הוצא רשע. הרי אף דלא ילפינן ככאשר זמם. אינו חייב רק אחר גמר דין [לכמה הפנחה. אבי עזרי וצ"ו]. ולפירוש שם ל"ק. [קריאות יעקב כמות ס"ו א.].
טו) וכ"כ הלחן מצוה תקב"ד. וכ"כ ברעקיא סק"ז. דללקות מלא תענה ולא מכאשר זמם וזמם. וראה הערה קודמת.

ע"א דוממי עבד והרגין. אך אם מעידין שקר על הגוי אינו עובר בלאו זה, דרעך כתיב, וגוי לאו בכלל רעהו הוא בכל מקום כש"ם כדועט"י.

ב"י [יג] וצריך לקמן בפרשת ואחמץ [מנוה חט"ו], כתב הרב המחבר דגם כן נה מנוה על לאו דלא תאווה, דהוא ענף מגול, ע"ש, וא"כ לכאורה כלן על עדות שקר אפשר דאינו מנוה, ואם העיד שקר והחוס או הוכחש, אפשר דאין עונשין אותו כלל, אך להרמב"ן פרשת וישלח [בראשית ל"ד, י"ג], מוכח בנפח משנה פ"ט ממלכים הי"ד, הו"ל ליה בכלל דינים הנ"ל ונהרג על זה, ע"ש, אבל להר"מ אפשר דאינו מחהר על זה. ואפשר אם החוס לאחר שנהרג חנירו, כיון דנהרג ע"י גרמא שלו, נהרג, כי כן נה נהרג אם הרג ע"י גרמא, ע"ש כה"ל ד', אבל קודם שנהרג, בחורח הזמה אינו נהרג דדיני הזמה לא נכתבו אלא, ובעוה"י נאריך עוד בעניני בני נח. וגם אפשר דכן נה יכול אחר כך לחזור ולומר מנדב הייתי, כי בשראל נפקא לן מואם לא יגיד ויקרא ה', א', ע"י רש"י כחוכות י"ח ע"ב ד"ה כיון, ובבב"ב נה אין לנו לימוד על זה. וגם בשראל אם הגיד מוך לבית דין אפילו במקום דמופיל כגון בעדות אשה, מ"מ יכול לחזור ולהגיד, ע"י אנה"ע סי' י"ז ס"ב, א"כ כאלן דנידון בדיון אחד אפשר דיכול לחזור, ואפשר אם הגיד לפני בית דין של שט"א ישראלים אינו יכול לחזור ול"ט, ובבב"ב רק לעורר.

דחמם הוא גזירת הכתוב, על כן רשע דחמם פסול אפילו לזכות בדיני נפשות כי החורה פסלה אותו, כמו קרובים ואשים דאינם נאמנים כלל אף לזכות בדיני נפשות, הבא נמי. ואין פסקינן בא"י, א"כ בכל ענין דהוי רשע, פסול לעדות מגזירת הכתוב אפילו לזכות בדיני נפשות, וכל זה במקום דלר"ך עדות, אבל באיסורים דאין לר"ך עדות כלל רק לידע אמתות הענין וכולם נאמנים, א"כ נאמנים כל הפסולים אף הרשעים דחמם, אם לא מחמת חשוד לאותו דבר, ונאמן בשל אחרים, ואף רוצח, מ"מ נאמן באיסור, אף שחמור בעונש ובעיני הבריות, מ"מ אינו נחשד לענין אחר, ע"י ש"ך י"ד סי' ק"יט [פקי"ב].

צ"ל כן דברי הנמוקי יוסף לריכ"ס ע"י, דנראה מכל הפוסקים דאין חילוק כלל לפסק הלכה, דבמקום שזר"ך עדות, פסול אף רשע דלאו חמם, ובאיסורין נאמנים כולם אף רשע דחמם, אם לא בדבר שחשד בשל עצמו, ובשל אחרים כשר, כמבואר בכמה מקומות. הכלל, דבש"ס ופוסקים אין חילוק בין רשע דחמם או לאו דחמם, דבמקום דלר"ך עדות שניהם פסולים, ובמקום דאין לר"ך עדות שניהם כשרים.

והנה בימות כ"ה ע"ג, אמר רב מנשה גולן דאורייתא פסול לעדות אשה, ושם מיירי לענין להמירה להנשא, ומיירי שם ברשע דחמם כמנשה, ע"ש וברש"י דמימרא זו היא בראש השנה סוף פרק א' [כ"ב ע"א]. והנה לפי מה שביארנו אין חילוק כלל בין רשע דחמם או דלאו דחמם, א"כ כיון דרב מנשה סובר דבעדות אשה רשע פסול, ע"ש דמבואר בש"ס הפסוק אל פשת רשע, אף דנקט גולן מ"מ הוא הדין נאחם משאר עבירות כי אין חילוק כלל. על כן הר"ף בסוף בימות [מ"ו ע"ב מפסי הרי"ף] והר"מ פ"ב מגרושין הי"ו, נקטו סממא בעל עבירה פסול, ע"ש בר"מ כתב וז"ל, וכן הפסול בעבירה מן החורה וכו' אינו נאמן, דנאחם כיון דגולן פסול נראה דלר"ך עדות, א"כ רשע דלאו דחמם ג"כ פסול מגזירת הכתוב. וכן באנה"ע סי' י"ז ס"ג סתם פסולי חורה פסולים לעדות אשה, אף שהוא פסול באיזה עבירה.

אך נאחם טעמא נמי, כיון דאין לר"ך עדות דאשה וקרוב נאמנים, אמאי פסולים אלו הפסולים, ובאיסורים דמלמא נאמנים הפסולים דלאו דחמם לכולי עצמא אף להנמוקי יוסף. אך זה נקל למר"ך אם נאמר דמן החורה בעיני עדות כשרה לעדות אשה, ועד אחד דנאמן הוא רק מדרכנו, ע"י בראשונים ואחרונים י"ו, וחז"ל האמינו ג"כ אשה וקרוב. וא"כ רב מנשה סובר בימות דגולן דאורייתא אינו נאמן, היינו דחז"ל אוקמה דאין חורה, א"כ אינו נאמן ופסול מן החורה, וכן שאר בעלי עבירות, דאין חילוק וכומו שביארנו, ולענין רשע הח"ל לה עדות אשה בדיני נפשות וכדיני ממונות, על כן פסולים כל הפסולים בעבירה מגזירת הכתוב. ואפילו יומא דעד אחד מהימן מן החורה בעדות אשה, ע"י הספרי [שופטים פסקא קפ"ח] דלא יקום עד אחד באיש [שם י"ט, ט"ז] אבל קם הוא לעדות אשה, מ"מ הו"ל כמו שנועה דלר"ך עד כשר, ע"י ר"מ [פ"ה מעדות ה"א], ואשה או קרובים כשרים מדרכנו, ע"י באחרונים, ואינו ע"י כעת בענינים אלו. עכ"פ רב מנשה סובר דגולן לא הקילו, והו"ל יבא עד אחד לשנועה, ופסול מן החורה עד פסול, על כן סובר גולן דאורייתא פסול, ומוכח לה ממנשה דר"ה שם, על כן פסקו כל הפוסקים דפסול עבירה פסול אפילו לאו גולן, כי אין חילוק כמו שביארנו, דבמקום דלר"ך עדים, פסולים כל הרשעים, ובמקום שאין לר"ך עדים, כשרים כולם, וכאלן לר"ך עדים, על כן הרשעים פסולים.

אך קשה לי על הר"מ פ"א מטובה הע"ו, שכח דאפילו אשה וכו' כשרים להעיד על טומאה, ופסול עבירה מדברי סופרים ג"כ כשר, ע"ש, וכאלן דמן החורה כשרים כל הפסולים כמבואר בטובה ל"א ע"א, א"כ אין לר"ך עדות מן החורה כלל, והו"ל יבא כשר איסורים, ולמה לא יהיו נאמנים פסולים בעבירה מדברי חורה כמו כשר איסורים, כיון דאין לר"ך עדות, ואף לדברי הנמוקי יוסף ע"כ פסולים בעבירה דלאו דחמם אמאי פסולים לעדות טומאה. ומרב מנשה אין ראיה, דמיירי להמיר אשה להשיאה, אבל כאלן לענין טומאה, כיון דמן החורה אשה וקרוב נאמנים אמאי לא נאמנים פסולים בעבירה. ובנפח משנה ביבא מראש השנה שם ופירוש רש"י, וע"י רש"י נחמילת דבריו ד"ה הא וכו', פירש רש"י להעיד להמירה וכו' ועל כוונה שלא חשבה, ואחר זה נ"ה לעדות אשה, פירש רש"י להמירה להנשא וכו', כי המורגל בש"ס ופוסקים ידוע לו כי עדות הימר אשה במיתת בעלה נקראת בש"ס עדות אשה, ועד כוונה נקרא בש"ס עד טומאה כדוע, א"כ דוקא בעדות אשה להמירה יש חילוק בין פסול מדרכנו ובין פסול מן החורה, אבל בעד טומאה אמאי יהיה חילוק, והיכן מוכרח זה אם לא כאלן בר"ה, ואין ראיה כמו שביארנו. ואם נאמר מדקדיקא המשנה דכל שאשה כשרה הם כשרים, ומיירי נפסולי דרבנן, א"כ בכל מקום דאשה כשרה דוקא

והנה חייב לבזבז כל ממונו כמו בכל הלארין. ונדמה מטני פיקוח נפש. ותשובה, אם העיד על מיתה, כיון דיש חיוב מיתה עליו, הו"ל ליה כחמורות. ועל מלקות או כן גרושה דחייב מלקות דינו כלאו שיש בו מלקות, וגם הו"ל ליה לאו שכן אדם לחסרו דלר"ך שירגה את חסרו ג"כ, ויחרא לקמן א"ה [מנוה שס"ד].

וטו ונהנה נמה שהבאמי לעיל [אות ו'] דברי הנמוקי יוסף בטהדרין, אמרתי להעתיק לשונו כי דבריו לריכ"ס ע"י, וזה לשונו שם, ותלמודא פסק בא"י דלא בעינן רשע דחמם וכו', ורחמנא פסליה לעדות דכמיני אל חשח רשע עד, אבל בעלמא כשאר איסורים דלא שייך עדות דאפילו עד אחד כשר בהם, ואפילו אשה, ליכא למפסליה, עכ"ל. ומבואר מדבריו דרשע דחמם כיון דהוא חומד ממון חשדינן ליה דמשקר משום ממון, ואינו נאמן כשאר איסורים. ונאחם ע"י בפוסקים י"ד סי' ב' [ט"ז] וסי' ק"יט [ט"ז], דאין חילוק כלל, וגנב וגולן נאמנים באיסורין, וגם אוכל איסור לחיובן נאמן באיסור אחר, וגם נאמן להעיד בשל אחרים, אע"פ שלחיובן הו"ל רשע דחמם, וע"י ביו"ד סי' ק"ט סוף פ"א ע"כ שם פסק"כ דמסיק דלהמיר נאמן, ואין חילוק בין גנב ובין אוכל איסור לחיובן דהו"ל רשע דחמם, ומ"מ נאמנים כשאר איסורים דלא נחשדו, וגם באותו איסור בשל אחרים, ולא חשדינן ליה דמשקר כשכיל ממון. וכן הוא בר"מ פ"א מעדות הי"ו, עד אחד נאמן באיסורין אע"פ שהוא פסול לשאר עדות, וקא"י על כל הפסולים אפילו מחמת ממון, מ"מ כשרים לאיסורים. ואין טר"ך להאריך כי הדבר ידוע בכל הפוסקים, ולא הביאו דברי הנמוקי יוסף שגולן או אוכל נבילות לחיובן יהיה פסול לאיסורים.

ומסוגיא דטהדרין כ"ז ע"א, מוכח דרשע דחמם פסול ג"כ רק מגזירת הכתוב, ולא משום דחשד ליקח שוחד, אף דנרש"י ד"ה ומלי, מבואר כן, וכן בר"ף, ע"ש, דאי נימא הטעם משום דחשד ליקח ממון, האין סתם רבא נאכל נבילות לחיובן פסול, ונראה דפסול לכל העדויות שזריכים עדות, וכן מברייתא דגולנים וכו' דפסולים לעדות דאחיה כרבא. ונאחם, כשלמא לחומרא שיעידו באחד שבער עבירה לחיוב מיתה, שייך שפיר משום דחשד אין מחמינים לו, אבל חלם מעיד להקל, כגון שני עדים שהעידו באחד שבער עבירה שחייב עונש ונאו שני גולנים והכמישו אותם, דגם כן אינם נאמנים, ואין נוכל להרוג איש מישראל כיון דאלו רק חשדיה לומר שקר ואפשר אומרים אמת, וכי נוכל להרוג מספק, והיילו כתיב [במדבר ל"ה, כ"ה]. וכן מבואר שם דרבא סובר כרבי מאיר מחמת עד וזמם דרע לשמים ולבריות פסול לכל עדויות, ורבי מאיר לשונו שם, דעד וזמם פסול לכל החורה כולה, משמע אף לזכות בדיני נפשות אינו נאמן, ואמאי לרבא דהוא מטעם חשד ואין זה ידוע בבירור, האין טבל להרוג מספק. וגם רבי יוסי סובר דהחוס בדיני נפשות פסול לדיני נפשות, ומוקי שם דרבא כפירא ליה כוומיה, והאין סתם דפסול לדיני נפשות, משמע אפילו לזכות, כיון שהוא רק מטעם חשד דחיישין דמשקר, האין נוכל להרוג נפש מישראל אם הוא מעיד לזכות, דלמא אומר אמת. אלא ודאי דכולם סוגרים אף רשע דחמם כגון גולן וכדומה אינו נחשד על דבר אחר או בשל אחרים, כמבואר ביו"ד בסמינים הנ"ל, רק לאותו דבר, ורק במקום שזר"ך עדות מגזירת הכתוב כגון בדיני נפשות או בדיני ממונות, כזה המה מחולקים, דא"כ סובר דגזירת הכתוב הוא אל חשח רשע עד הוא אף רשע דלאו חמם, ורבא כפירא ליה דוקא רשע

רשעים בעדות אשה

9

8

רשע דחמם בעדות אשה

10

רשעים בעדות אשה

יז ע"י למעלה הערה ד'

טז ח"ל רבינו בחיי כאן, לא תענה ברעך לא אמר באח"ך כמשפט הכתובים לא חשך לאח"ך לכל אבדות אח"ך, וכיצא בזה, כי שם דינ רשעים אח"ך ולא עכו"ם, וכאן הודיר אפילו על העכו"ם כי כן מצונו וישאלו איש מאה רעהו, והוא נאמר על הבעררים. עכ"ל

רשעים בעברה עזר

פסולו דרבנן כשרים ולא פסולי דאורייתא, א"כ הוא הדין לכל איסורים שנתורה דנשים כשרות נימא דפסולי תורה פסולים, ונאמח כשרים כמבואר בר"מ פ"א מעדות ה"ו וכלל הפוסקים [כדלעיל גריס האות], ועיין בר"ה דעיקר הדקדוק, דנוגן לדבריהם כשר, ועיין ביבמות [שם]. הכלל, דזה דמבואר דעד פסול מן התורה פסול בטומאה, לא ידעתי אמאי, כיון דלפין לר"ך עדות למה יפסל, ואף לדברי הנמוקי יוסף פסולים בכל העבירות חוץ מממון יהיו כשרים, והר"מ פוסל כולם, וז"ל.

ועיין ר"מ פ"ט מרואה ה"ב, כחכ ח"ל, אפילו ראה ההורג עד אחד, אפילו עבד או אשה או פסול לעדות בעבירה, לא היו עורפין וכו'. מבואר להדיא כיון דלפין לר"ך עדות בעגלה ערופה ונאמן עד אחד, נאמנים ג"כ פסולים בעבירה כמו בכל האיסורים, וגם נראה מדבריו דאפילו רשע דחמס נאמן, כאשר כתבתי. א"כ ז"ע מלד אמאי בעדות טומאה כה"ל קוטה אינו נאמן פסול בעבירה. ומדקדוק שכתבנו לעיל דכל עדות שאשה כשרה נאמן דאורייתא פסול, א"כ גם בעגלה ערופה יהיה פסול גולן דאורייתא, ובר"מ מבואר להדיא שם דכשר, ועכ"פ היא גופא קשיא, כמו דמוכח דנוגן דאורייתא פסול לעדות שאשה כשרה, א"כ למה כשר בעגלה ערופה, ומאי שנא בעגלה ערופה דפסול בעבירה נאמן, כיון דלא לר"ך עדות היו כמו כל האיסורים, ומאי שנא עדות סוטה דג"כ אינה זריכה עדות ופסול בעבירה פסול, והענינים לר"כין אריכות וכדכתיב כאן רק למזכרת י"ו.

שוב נא לדי ספר קהלת יעקב, וראיתי בס"י י"ו פ"ג, שהקשה על השו"ע אכזה"ע למה השמיטו הפוסקים דברי הנמוקי יוסף דרשע דלאו חמס כשר לעדות מיחא בעגל. ונאמח דנמוקי יוסף מבואר רק לענין איסורים, אבל בעדות אשה בנאמח פסול כמו שביארנו, וגם כשאר איסורים דברי הנמוקי יוסף לריכס עיון, דכשאר איסורים לא מצינו שום חילוק, אפילו גנבים וגולנים שהם רשעים דחמס מ"מ נאמנים לענין איסורים אם לא שחשד לאומו דכר, כמו שביארנו לעיל.

עוד [טז] אכתוב מה שקלף ז"ע, דהנה כאן בסוגיא דפנהדרין אוקמינן אבי כרבי מאיר, וכן הלכתא כאביי. ועיין חו"ס בכורות ל"ו ע"א ד"ה אימר, שכתבו אף דשם מבואר דלית הלכתא כרבי מאיר דסובר דחשוד דלכר אחד חשוד לכל התורה, מ"מ הלכתא כאביי דלכול נבילות פסול לעדות, ולא מטעם חשוד רק מחמת אל תשח רשע עד, והיא גזירת הכתוב, ע"ש, וכן כתב הר"ש [שם פ"ה אות ט']. א"כ איך אמרין כאן אבי כרבי מאיר, דילמא טעמא דרבי מאיר מטעם חשוד ולא מגזירת הכתוב, ונאמח הוא נפק"מ, דאפילו במקום שאין לר"ך עדות כגון באיסורים ג"כ פסול לרבי מאיר, ולאבי כשר. אך בנאמח טבל לתמות זה, דעכ"פ לא אחי אבי כרבי יוסף, דרבי יוסף סובר דכשר אפילו לעדות, ורבי מאיר יכול להיות שאבי כשרה ליה כוונתיה דעד וזמם פסול לעדות כמו שנקט רבי גואר, דגם לאבי פסול, ולא מטעמיה דרבי מאיר רק מגזירת הכתוב, עכ"פ ה"ן שרבי מאיר אומר כאן אבי סובר כוונתיה, וכרבי יוסף בדין זה אינו סובר, כך הוא פשטן של דברים.

אבל נאמח יש לומר דגם רבי מאיר כשרה ליה כאביי, דנמקום שר"ך עדות פסול ג"כ מגזירת הכתוב, דאי נימא דסובר דהטעם רק מחמת חשוד, וכבר כתבתי [בנאו הקודמת ד"ה ומסוגיא] דזה פשוט דחשוד אינו ברור דמשקר, רק שאין א"י מאמינן לו דאפשר הוא משקר, א"כ לוכות בדניי נפשות, אם נאו עדים שהרג את הנפש ונאו שני השותים והכחישום, בודאי אינו נהרג, דילמא אומרים אמח, ו"יט גזירת הכתיב דאינו עד, רק דילמא משקר, והאיך יוכל היות דין להרוג, שמא יומר אמח. א"כ רבי מאיר דאומר דעד וזמם פסול לכל התורה, משמע אפילו לעדות זכות, שהם פסולים אפילו לומר לא הרג, על כרחך לר"ך לומר דסובר דהוא ג"כ הכתוב דרשע אינו עד כלל, והיו כנשים וקרובים דודאי פסולים אפילו לכות, ואפילו משה ואהרן פסולים כי היא גזירת הכתוב, א"כ מוכח דכשרה ליה לרבי מאיר ג"כ דרשע פסול מגזירת הכתוב. ואי כשרה ליה כוונתיה לענין עדות, אבל נמקום שאין לר"ך עדות כגון באיסורים, סובר רבי מאיר ג"כ דאינו נאמן מטעם חשוד שם בכורות, ואי אינו סובר כמותו כזה, ע"ש בכורות.

א"כ קשה לרבי יוסף דסובר עד שהם בדניי ממונות כשר לעדות נפשות, ואמר כמה דברים אמורים שהם בדניי נפשות וכו', נראה דבהחם בדניי נפשות מודה רבי יוסף לרבי מאיר, ונאמח כיון שביארתי לעיל [אות ו'] דעל כרחך עד וזמם לא היו רשע דחמס, דרשע דחמס מודה רבי יוסף דפסול מגזירת הכתוב, דהנרייתות שם שאיחוח אביי, דמבואר שם אל תשח רשע עד אלו הגולנים וכו', מבואר דברייתא דפסולים מטעם גזירת הכתוב, דקתמא איחא דפסולים משמע אפילו לכות, ואוקמיה שם כרבי יוסף, וא"כ כיון דרשע דחמס

מודה רבי יוסף, א"כ האיך סובר רבי יוסף דעד וזמם בדניי ממונות כשר לדניי נפשות, הא היו עד חמס, ועל כרחך לר"ך לומר דעד וזמם לא היו עד חמס, עיין לעיל, והנאמח עוד ראיות לזה. וא"כ כיון דלא היו רשע דחמס, א"כ עד וזמם אינו פסול לעדות לרבא ורבי יוסף, ואין פסולו לרבי יוסף רק מטעם חשוד לאומו דכר, א"כ קשה האיך פתח רבי יוסף דהו"ס בדניי נפשות מודה לרבי מאיר דפסול, הא משכחמ לה דכשר אם הו"ס בדניי נפשות שנא לחייב, נהי דחשוד להעיד שקר מ"מ אינו ודאי, וא"כ אם נא עתה להזיל הידון בדניי נפשות אינו פסול, כיון דלא מטעם גזירת הכתוב הוא רק מטעם חשוד, ואפילו חשוד לאומו דכר אינו רק פסק משקר, א"כ אמאי מודה לרבי מאיר, וז"ע לכאורה.

לר"מ דעד וזמם דנפשות היו ליה רשע דחמס, זה אינו, דחמס היו כל שעובר עבירה מחמת הנאמח ממון, כי והו שכן חמס, ואפילו רוצח בידים לא היו רשע דחמס אם הרגו בלא הנאה, והיו כמו אחיה עבירה חמורה אבל לא היו רשע דחמס. ועיין חו"ס שם [ביבמות כ"ה ע"ב ד"ה ואין], שכתבו דרובע וזרע היו רשע דחמס כיון דעובר על עבירה מחמת הנאה היו כמו שעובר משום הנאמח ממון, ע"ש. אבל ברואה, או עד וזמם אם לא עשה אלא להכעיס ולא לקח ממון, ג"כ לא היו רשע דחמס, דמהיכא מימי, רק נקרא חשוד להעיד שקר, אפילו העיד להרוג נפש שחמור חמור, מ"מ חשוד לזה הוא משש שמא משקר, אבל לכות אמאי לא יהיה נאמן דאפשר אומר אמח, ופסולו אינו מגזירת הכתוב כמו נשים וקרובים, א"כ אמאי פתח רבי יוסף ומודה לרבי מאיר אם החם פסול, ומשמע גם לכות, ואמאי.

לר"ך ראה דרבי מאיר דפוסל לא מטעם חשוד אלא מלד גזירת הכתוב, מקוף הסוגיא דפנהדרין כ"ו ע"ב, דמסיק דהמשנה בראש השנה כ"ב ע"א דכל עדות שאין האשה כשרה אף הם אינם כשרים אמאי כרבי מאיר, דאי רבי יוסף הא דיני נפשות דלפין האשה כשרה והם כשרים כיון דפסולים רק מחמת ממון, אלא כרבי מאיר. ואי מימח דרבי מאיר דפוסל עד וזמם נממן לדניי נפשות מטעם חשוד, וא"כ לכות מהימח, האיך מבואר במשנה כל עדות שאין האשה כשרה, הא איכא עדות לכות בדניי נפשות, דג"כ אין הנשים כשרות ומ"מ רשעים מחמת ממון כשרים כיון דלפין פסולו רק מחמת חשוד, אלא על כרחך דרבי מאיר דפוסל עד וזמם בדניי ממונות לדניי נפשות הוא מטעם גזירת הכתוב, ופסול לדניי נפשות אף לכות. א"כ אמאי מודה רבי יוסף לרבי מאיר, אם לא מטעם גזירת הכתוב, ונאמח אינו רשע דחמס, ואמאי פסול לרבי יוסף אפילו לכות, כיון דאינו אלא מחמת חשוד, היה לו לומר דפסול לחוב לדניי נפשות, אבל לכות נאמן עכ"פ מספק.

אך הראיה שהנאמח ממשנה בראש השנה, נאמח גם אם נאמר דפסול מגזירת הכתוב איכא דרבי מאיר, ונפסל אפילו לכות, מ"מ קשה מאד המשנה, וזו הקושיא ראייתו בטורי אבן לר"ה [שם ד"ה זה הכלל], הא בנאמח אלו הפסולין דחשיב שם במשנה הם פסולים מדרבנן כמבואר שם, א"כ נהי דרבנן פסלו אותם לחוב בדניי נפשות, אבל לכות איך טבל להרוג הנפש אם הם אומרים דלא הרג, כיון דמן התורה כשרים, ואינו דיני ממונות לומר הפקר בית דין וכו', א"כ האיך מבואר דכל עדות שאין האשה וכו', הא לכות אין האשה נאמנת והם נאמנים, ע"ש וז"ל. אך יש להוכיח מאיך ראיות שכתבתי למעלה, רש להאריך ולכלל הסוגיא באופן אחר שלא יהיה מקשה, אך לר"ך אריכות גדול ואי"ה אשנה פרק זה.

י"ז [ועיין ר"מ פ"ח מעדות ה"ו, שכתב דעדי נפשות שנאמר ששקר העידו כגון שנא הרוב כרגליו, מ"מ אין לוקין מחמת והיה אם יכיר, דהוי ליה לאו שניתן לאזהרת מיתח בית דין. והוא מהש"ס בנא קמא ע"ד ע"ב. חיה פשוט דדוקא בעדי נפשות כיון דהוי ליה לאו שניתן לאזהרת מיתח בית דין, אבל אם עד או שני עדים העידו לאשה במיתח בעלה, ונא בעלה, בודאי לוקין, כי לא היה יכול לנא לדי מיתח בית דין, ע"ש בסוגיא וכו'. וכבר כתבתי דדיני הומה נמי שייך ככהאי גוונא ואפילו בעד אחד, עיין לעיל [אות ה' ד"ה עוד ראייתך], א"כ בנא כרגליו חייב מלקות מחמת והיה אם בן, חיה פשוט, ובשאר עדות לא משכחח בירור אלא ע"י הומה, דע"י הכתשה מאי חיות וכו', רק ככהאי גוונא דנא כרגליו, בעדות נפשות או בעדות אשה, ע"ש. ולענין עדות שכשטר אם שייך הומה, הדברים ארוכים ואין כאן מקומם. ולהאריך בענינים אלה נפרטות לר"ך חיבור מיוחד, ובנאית רק לעורר ולהזכיר.

י"ח [וחנה] הש"ך בחו"מ פ"א סק"א, הביא ממלוקת חכמי בריסק בשני עדים המכחישים זה את זה, דלמד מהם ודאי משקר, אי נימא ג"כ דפסולין לעדות אחרת ביה, או לא. והש"ך הביא ראיה מהר"ן פ"ב דכתובות י' ע"א מדפי הר"ף ד"ה עד, דשני עדים נמי פסולין לעדות אחרת. וחתמה בעיני שניעלם מהם דברי נמוקי יוסף בנא כתרמא מ"ח ע"א כ"ב ע"א

מלכות בסבא הרוג כרגליו

ש"ס המכחישים זה את זה

11